

Vojtěch Pazderka

Vinařskému obzoru je 90 let

Vnitropolitické a hospodářské poměry a společensko ekonomické změny po pádu Bachova absolutismu, rozvoj železniční přepravy pro dovoz levných vín z jižní oblasti monarchie, zvláště z Dalmácie, zapříčinily, že výměra vinic na Moravě v r. 1872 klesla na 13.002,5 ha, tedy ve srovnání s r. 1820 více než o polovinu. (viz. tab. 1)

Tabulka č. 1

Evidenční rok	Výměra přepočtena na ha
1785 /josefinský katastr	29.364,30
1789	30.027,00
1820	29.388,17
1835	24.936,80
1872	13.002,50
1900	11.863,00

Druhá polovina 19. stol. je charakteristická také tím, že svět se dal zásluhou parního stroje do pohybu, což mělo také negativní dopad na evropské vinařství. V r. 1863 byl zjištěn révokaz v Anglii a ve Francii, r. 1884 v Německu, r. 1872 v Rakousku a v r. 1890 na Moravě v Šatově u Znojma. Mělo to katastrofický dopad na celé evropské vinařství a tím i na vinařství moravské. Aby dílo zkázy bylo dovršeno, bylo evropské vinařství zasaženo závěrem století biologickými chorobami a škůdci, peronosporou a oidiem, po našem rudou a šedou rudou, ke kterým se přidali roztoči, způsobující kadeřavost a plstnatost révy vinné.

Nákladná ochrana, nízká osvětová činnost mezi vinaři, nové požadavky na agrotechniku pěstování révy vinné a nutnost štěpování ušlechtilých odrůd na podnožovou révu zapříčinily, že výměra vinic na Moravě soustavně klesala. Révokaz se šířil od západu na východ Moravy. V r. 1923 byla Morava zachváčena révokazem natolik, že bylo potřeba hledat určité východisko.

Přes vleklou pěstitelskou krizi si vinařství v řadě obcí udrželo dominantní postavení, např. v r. 1900 bylo v Hustopečích evidováno 578 ha vinic, v Dolních Dunajovicích 541 ha, v Mikulově 332 ha a v Novosedlech 211 ha. Jednalo se většinou o obce německy mluvící, což bylo předmětem kritiky u řady představitelů vinařství na Moravě včetně hospodářské rady moravské. Podle evidence vinařského inspektorátu ve Znojmě a vinařského komisariátu v Hodoníně bylo v r. 1900 na Moravě révokazem zničeno již 18 % výměry vinic, o devět let později 60 % a těsně před 1. světovou válkou 65 %.

Postup a zničení vinic révokazem na Moravě:	
1890	- Šatov
1894	- Vrbovec
1895	- Strachotice
1898	- Hrušovany nad Jevišovkou
1899	- Jaroslavice, Hodonice, Načeradice
1900	- Dolní Dunajovice
1901	- Zaječí, Velké Pavlovice
1902	- Znojmo, Čejkovice
1903	- Mikulov, Mutěnice
1904	- Rakvice, Dolní Bojanovice
1905	- Přítluky, Sedlec u Mikulova
1906	- Židlochovice, Nosislav
1907	- Velké Bílovice
1908	- Šakvice
1909	- Bořetice, Vrbice, Kobylí na Moravě
1911	- Němčičky
1917	- Klobouky u Brna
1918	- Dambořice, Žarošice, Archlebov, Svatobořice - Místřín
1920	- Polešovice, Blatnice, Strážnice, Blučina, Židlochovice

Révokaz krutě zasáhl do moravského vinařství. Řada opatření přinášela jen částečná zlepšení. Byly to především státní a zemské révové školky se vzorným plodným a matečním vinohradem, které měly sloužit nejen jako vzor, ale hlavně k množení a výrobě štěpovaných révových sazenic, což byla celosvětově uznávaná metoda jak překonat révokazovou kalamitu v evropském vinařství.

Výroba hroznů byla státem dotována např. nákupem zádových stříkaček a postříkových látek, hlavně modré skalice na potírání houbových chorob. Z těchto finančních dotací uvolněných státem a zemí využili česky mluvící moravští vinaři jen ve skromné míře.

Jedním vážným opatřením Zemského vinařského spolku pro markrabství moravské k podpoře rozvoje vinařství na Moravě bylo vyburcovat vinaře z určité letargie pomocí odborného tisku. Toto rozhodnutí bylo učiněno na prosincové schůzi v r. 1906. Výbor spolku rozhodl o vydávání odborného časopisu s názvem Vinařský obzor, který spatřil světlo světa 24. ledna 1907 v tiskárně Rudolfa Fencla v Hodoníně. První číslo vyšlo nákladem 60 kusů. Vedením redakce byl pověřen státní komisař Markant z Hodonína. Další dva roky řídil vydávání Vinařského obzoru odborný profesor vinařství L. Čech a od r. 1910 neúnavný řídicí učitel z Velkých Pavlovic Alois Václav Horňanský, který řídil redakci až do r. 1930. První dva roky se časopis potýkal s finančními nesnáze, a to přesto, že dotační částka činila ročně 1.200,- K. Členové vinařského spolku jej dostávali zdarma. Předplatné se rovnalo členskému příspěvku 2,- K.

Časopis se stal nositelem vinařské osvěty a vychovatelem k většímu sebevědomí vinařů. Kolik rad přinášel a co vše zařídil za pouhé 2,- K, což byla cena asi 3 litrů vína ve sklepě! Dnes při předplatném 90,- Kč se cena Vinařského obzoru rovná rovněž 3 l vína.

Obrat nastal až v r. 1911, kdy měl spolek vlivem vydávání Vinařského obzoru již na 880 členů a 900 odběratelů. Přesto si vedoucí redaktor stěžuje na stránkách časopisu, že "jak se půda ve vinicích těžce kope, tak i půda mezi vinaři je těžká".

Je potřeba však připomenout, že v této době již němečtí vinaři na jižní Moravě měli zrekonstruované vinice za státní peníze na podnožové révě a vybudována vinařská družstva a odbytové organizace po vzoru dolnorakouských vinařů.

Věci se daly plně do pohybu až v polovině 20. let, kdy stát začal opět subvencovat nové výsadby vinohradů, kdy byla rozvinuta bohatá osvětlová činnost o novém způsobu pěstování révy vinné na podnožové révě. Výměra vinic však neustále klesala, i když státní komisař Karel Votruba poukazyval na pokrok ve vinařství na území Dolního Rakouska. Situace v mladém státě byla pro vinaře velmi složitá, ztížená ekonomickými podmínkami a vysokým daňovým zatížením. K opravdové rekonstrukci moravského vinařství došlo až ve 30. letech, kdy výměra začala pomalu narůstat. (viz. tab. č. 2)

Tabulka č. 2

Evidenční rok	Výměra v ha
1921	4.822,00
1923	4.566,00
1928	3.563,20
1929	3.324,00 (minimální výměra)
1930	3.789,80
1937	6.999,00

V návaznosti na rekonstrukční proces obnovy vinic byl schválen a vinařům doporučen ve 20. letech nový sortiment. Na prvním místě byl doporučován Ryzlink rýnský jako osvědčená jakostní odrůda s pravidelnou plodností. Dále to bylo Sylvánské zelené jako jedna z jakostních odrůd s pravidelnou plodností a Burgundské bílé na výrobu jakostních vín, Veltlínské zelené a Veltlínské červené rané, byly doporučovány

jako plodné odrůdy vhodné pro nízké vedení na hlavu s krátkým řezem. Chrupka bílá a Chrupka červená pro okrajové vinařské oblasti s možností prodeje hroznů pro přímý konzum. Neuburské je doporučováno pěstovat jako novou odrůdu a Budinka (Drobná bělá) jako oblíbená a na Moravě hojně rozšířená. Z modrých odrůd byly na výrobu jakostního vína doporučovány Frankovka a bohatě plodící Portugalské modré. Doplnkově Burgundské modré.

Ve 20. a 30. letech se nositeli vinařského pokroku stali hlavně žáci vinařských škol ve Znojmě, Mikulově, Valticích, Bzenci, Kloboukách u Brna a v Podivíně. Je potěšitelné, že zásluhou osvětové činnosti se vinařství v české části Moravy ubránilo invazním tlakům přímo plodících hybridů. V pozdějších letech se tak mohl Vinařský obzor věnovat otázkám výroby vína, problematice vinařských družstev, která se začala zakládat ve 30. letech jako svépomocné hospodářské vinařské organizace pod heslem "Co jednomu těžko, všem společně snadno a lehce?" Novým redaktorem Vinařského obzoru se v r. 1931 stal vrchní rada Ministerstva zemědělství prof. vinařství na Vyšší ovocnicko-vinařské a zahradnické škole v Mělníku Karel Votruba, kterého v r. 1939 vystřídal Doc. Dr. Ing. Josef Blaha, vědecký pracovník zemských výzkumných ústavů zemědělských a vysokoškolský učitel vinařství na VŠZ v Brně.

Období šesti válečných let charakterizoval v r. 1945 poslanec Národního shromáždění a předseda Ústředního svazu čs. vinařů František Štrombach slovy:

"... i ve vinařství se v době války zabývalo mnoho nešvarů, opustila se cesta poctivosti vinařské. Velký zájem o víno leckde sváděl k tomu, že pověst vína v jednotlivých krajích do určité míry utrpěla. Jedině poctivou prací a jakostním zbožím bude existence vinařů zajištěna."

Ihned po osvobození si začal Vinařský obzor všimnout situace ve vinařství v pohraničí, které bylo válkou oslabeno a vinice byly nově přidělovány novoosídlencům. Byl to právě Vinařský obzor, který přinášel pokyny, jak dál zvyšovat produktivitu vinařského oboru. Na podzim v r. 1945 byly obnoveny odborné vinařské školy s českým vyučovacím jazykem ve Znojmě, Mikulově a ve Valticích a Vyšší ovocnicko-vinařská a zahradnická škola v Lednici. Ve školním roce 1947/48 bylo otevřeno na VŠZ v Brně studium vinohradnicko-zahradnického směru, který pak byl v letech 1953/54 přetvořen na samostatný studijní zahradnický obor se sídlem v Lednici na Moravě.

Doba se začala postupně měnit. Novým organizátorem zemědělské činnosti se stal Jednotný svaz českých zemědělců jako prodloužená ruka KSČ. Po únoru 1948 byl úspěšný rozvoj vinařství částečně utlumen. V r. 1948 byly všechny vinařské spolky začleněny do jednotného svazu českých zemědělců, což vedlo k likvidaci Ústředního svazu českých vinařů a Zemského vinařského spolku pro Moravu. Oba spolky zanikly 5. července 1949. I Vinařský obzor doznal změny, změnilo se posláním časopisu a vedoucí redaktor Doc. Dr. Ing. Josef Blaha byl z funkce šéfredaktora odvolán a nahrazen Matějem Koudelkou, pracovníkem vydavatelství Brázda, který byl po měsíci vystřídán Miroslavem Vitouchem, jehož vystřídal v prosinci 1949 Ing. Miloslav Vávra, pracovník KNV v Brně, který se této funkci zhostil na plných 36 let. Nová doba chtěla nové činy, proto Vinařský obzor v r. 1952 dostal nový název Vinařství.

Období 50. let je rovněž charakteristické nejistotou ve vinařském podnikání a nezájmem o nové výsadby, což se projevilo i ve výměře vinic. Výměra 6.834,00 ha v r. 1945 postupně klesala až do začátku 60. let na výměru 5.518,00 ha. Centrem veškerého dění se v této době stalo ministerstvo zemědělství. Byly zavedeny výrobní plány a rozpis výroby na jednotlivé kraje, okresy a obce. Moravské vinařství bylo rozděleno do dvou územních krajů Brněnského a Gottwaldovského. V Brně byl ustaven zmocněnec MZ pro vinařství, na ONV byly ustaveny vinařské referáty. Ve výrobě vznikl státní výrobní sektor, družstevní sektor nově se tvořícími JZD a sektor soukromně hospodařících zemědělců.

Obrat a vzestup ve vinařství nastal po přijetí vládního usnesení č. 293/61 ze dne 2. 4. 1961, o zásadách rozvoje ovocnictví, vinařství a zelinářství. Byla to směrnice o hospodářsko-technickém rozvoji speciálních odvětví zemědělské velkovýroby. Snahou bylo urychlit růst a vytvořit větší podíl socialistických zemědělských závodů na objemu výroby hroznů. Směrnice ukládala uplatnění velkovýrobních forem v oboru pěstování révy vinné, začalo se uplatňovat vysoké vedení se širokými sponami ve výsadbách

a mechanické obdělávání vinic. Byly vytyčeny produkční oblasti, zvýšila se produkce podnožových řízků, a tím i výroba révových sazenic. Snahou bylo vytvořit a zajistit materiálovou základnu pro pěstování révy vinné, což se taky podařilo. (viz. tab. č. 3)

Tabulka č. 3

Evidenční rok	Výměra vinic v ha
1945	6.834,00
1960	5.518,00
1970	9.627,00
1978	13.350,00
1980	14.848,00

Vinařství jako celek bylo celostátně podřízeno správním orgánům na Slovensku. To vedlo k tomu, že odborný časopis Vinařství, vydávaný v Brně byl direktně převeden na Slovensko a od r. 1963 začal vycházet pod označením Vinohrad ve vydavatelství Příroda v Bratislavě. Odpovědným redaktorem se stal Michal Vilinovič a redaktorem jeho český kolega Prof. Ing. Miloslav Vávra, CSc., vysokoškolský profesor na VŠZ v Brně.

V r. 1957 došlo k ustanovení Čs. svazu ovocnářů a zahrádkářů, který byl později přejmenován na Český zahrádkářský svaz. Tato organizace vyvíjela záslužnou činnost mezi drobnými pěstiteli. Svaz nejenže členy sdružoval, ale i organizoval různá vinařská školení a pořádal řadu odborně společenských akcí včetně výstavy vín. I jeho zásluhou se moravské vinařství úspěšně rozvíjelo. Skutečností je, že na konci 70. let tvořili zahrádkáři a drobní pěstitelé révy vinné více než 40 % výkupu hroznů na Moravě.

Časopis Vinohrad plnil svěřené poslání při rozvoji vinohradnictví a vinařství, ale stal se mnohdy jedinou odbornou tribunou šíření odborných poznatků vědy, techniky a pokrokové praxe.

Významné postavení si vydobyla v 60. letech Okresní zemědělská společnost při VŠZ v Lednici na Moravě pod označením Moravín, která od r. 1964 sdružovala vedoucí pracovníky vinařského oboru a vinařské technologie ze všech vinařských oblastí Moravy. Sloučením s Československou vědeckotechnickou společností však ke škodě věci v r. 1972 zanikla.

Do společenského vývoje velmi silně zasáhlo období normalizace po r. 1968. Deset let trvalo, než se moravští vinaři odhodlali obnovit svou stavovskou organizaci. Dne 21. dubna 1978 došlo k ustanovení pobočky Československé vědeckotechnické společnosti jako spolku moravských vinařů při Regionálním muzeu v Mikulově. Svým vědeckotechnickým posláním skýtala tato organizace plných 15 let záruku odborného rozvoje.

V rámci transformačního procesu po listopadu 1989 došlo 15. listopadu 1990 k přetvoření Moravín jako pobočky ČSVTS na Moravín - svaz moravských vinařů. Stalo se tak na základě společenského prohlášení, které bylo přijato účastníky valné hromady. Současně byly schváleny nové stanovy, iniciován návrh nového vinařského zákona a rozhodnuto obnovit vydávání Vinařského obzoru. Příznivé společenské podmínky umožnily, že již v lednu 1991 vyšlo první obnovené číslo Vinařského obzoru, který byl po rozpadu federálního státu postupně přetvořen opět na časopis s celostátní působností.

Vedením redakce byl pověřen Ing. Vojtěch Pazderka, profesor vinařství na Střední vinařské škole ve Valticích.

Nově vyvolané podmínky v období tržního mechanismu si vynutily, že 7. září 1993 došlo k ustavení Českomoravské vinohradnicko-vinařské unie jako zájmového sdružení s celostátní působností. Dne 26. května 1995 byl v Parlamentu schválen vinařský zákon č. 115/95 Sb., který nově definoval podmínky ve vinohradnicko-vinařském oboru, zavedl kvalitativní stupně u vína a uzákonil povinnou vinohradnicko-vinařskou evidenci.

Zkusme se poučit z historie. Život našich předků patrně nebyl lehký. Avšak příroda byla méně zničená a na vinohrad stačila motyka.

Rolníci - vinaři!

Nechť není hospodáře-vinaře na Moravě, který by „vinařský Obzor“ neodbíral!

Hospodářské spolky, obecní zastupitelstva vinařských obcí, starejte se o to, aby časopis pro nynější převrat vinařský na Moravě tak důležitý, nescházel v žádném viničním hospodářství.

Nechť slovácké boudy oživnou nejen výborným mokem Bachovým, ale i četbou dobrého rádce ku zlepšení našeho těžkého, však vzácného stavu vinařského.

Vinařský Obzor musí se dočkat i v mnohé zapadlé vísce kde vinařství dnes jen dle pověsti se uchovalo, hojných odběratelů,

Získá-li „Vinařský Obzor“ v brzsku četných přátel a příznivců do tisíců jdoucích, bude tím nejlépe vyspělost českého moravského vinaře dokumentována.

Redakce.